

שבארץ ישראל לתלמידי חכמים שבבבל, בדרך לימודם ועוד, וכן העירו עוד כמה וכמה אחרונים<sup>8</sup> על חילוקים מהותיים<sup>9</sup>.

והדבר פשוט מסברא, שכאשר אנו רואים כמה מחלוקות שדומות זו לזו, כל התורה כולה דמויי מדמינן לה, וכן אמרו בבבלי "ואזדו לטעמייהו" ובירושלמי נקטו בלשון אחרת "דין כדעתיה ודין כדעתיה", ואם הדבר חוזר על עצמו כמה פעמים הרי שבתלת זימני הווי חזקה, וכן רואה בחוש כל לומד תלמודינו, והמוחש לא יוכחש. וכפי שבלימוד העיון אנו מוכיחים מכמה מחלוקות רש"י ותוס' באותו עניין, שהן מעידות על מחלוקת שורשית ביניהם. ולא נאמר "מקרה הוא", ולא נתלה שהדבר יסוב בלא מסובב.

באופן זה, ובדרכם של גדולי המפרשים, מצאנו שישנן כמאה ועשרים מחלוקות-שורשיות בין התלמודים<sup>10</sup>, שכל אחת מהן היא שורש למחלוקות<sup>11</sup> פרטיות<sup>12</sup> רבות<sup>13</sup> ביניהם<sup>14</sup>, ובזה<sup>15</sup> עוסק ספר זה<sup>16</sup>.

---

קודש", שבירושלמי (ברכות פ"ה ה"א [לז]). כתב "השתחוה לה" בהדרת קודש – בחרדת קודש" בלי המילים "אל תקרי", ויש לכך דוגמאות נוספות.

<sup>8</sup> הנצי"ב (קדמת העמק (הקדמתו להעמק שאלה על השאילתות) פרק א אותיות ט, יא), המהר"ץ חיות (בסוף מבוא האגדות, נדפס בתחילת העין יעקב), חומת ירושלים (שערים ו-י), הרא"ה קוק (אגרות הרא"ה ח"א אגרות צו, קג, אורות התורה פרק יג), הרמ"א עמיאל (המידות לחקר ההלכה במבוא פרק ט) ועוד.

<sup>9</sup> וע"פ הקבלה והחסידות, דבריו של כל חכם הם באותה בחינה שבה הוא עובד את הבורא, כי היא מידתו בתורה (ר' לוי יצחק מברדיטשוב (הובא בתוספות חדשים ריש מסכת אבות), ומעין זה כתבו המהר"ל (דרך חיים פ"ו מ"ה ד"ה המ"ח האומר דבר בשם אומרו) והרא"ה קוק (מובא בקניין תורה בהוספות למקורות לעמ' נח שורה 33)). ע"פ זה מובן שיש מחלוקות מהותיות בין בני ארץ ישראל לבני בבל.

<sup>10</sup> נדגיש שמדובר במחלוקות בין התלמודים עצמם, ולא דווקא בין אמוראי ארץ ישראל לאמוראי בבל. לדוגמא, לקמן בספר בפרק מח – "בני בבל" נביא שהבבלי דן בכמה מקומות על חסרונות בבני בבל ובדרך לימודם, והירושלמי כמעט ולא מזכיר זאת. אלא שרוב הדוגמאות שבבבלי שם הם דווקא על אמוראי ארץ ישראל שהזכירו את החסרונות שבבני בבל. ואעפ"כ, דווקא הירושלמי לא הזכיר את דבריהם אלו, ודווקא הבבלי הביאם. וכן הערנו בכמה מקומות בספר, שהבבלי מביא מימרא שאינה בירושלמי, לשיטתם. אך הבבלי עצמו מביאה בשם "במערבא".

<sup>11</sup> כאן המקום להעיר שנקטנו את הלשון "מחלוקת" גם כשאינה מחלוקת במשמעותה הגמורה, אלא חילוק בין התלמודים. למשל, מימרא הנמצאת באחד התלמודים ולא בחבירו, או שינוי לשון מהות.

<sup>12</sup> לעיתים יתכן שמחלוקת פרטית אחת ניתנת לתלות ביותר ממחלוקת שורשית אחת.

<sup>13</sup> כמו בכל יסוד המוכח ע"י מקורות רבים, גם במחלוקות השורשיות שבספר זה, יתכנו כמובן חילוקים דקים בין הפרטים שבדוגמאות השונות, ואעפ"כ ניתן להסיק מהם את היסוד בכללותו. ומעין דברי הגמרא "לא ראי זה כראי זה וכו'", ואעפ"כ – "הצד השווה שבהן וכו'".

<sup>14</sup> למותר לבאר שבדאי שעדיין ישנן אלפי מחלוקות-התלמודים בפרטים שאינן נכללות באף אחת ממחלוקותיהן בכללים, וכפי שבין כל שני חולקים ישנן כמובן מחלוקות שאינן תלויות בסיבה שורשית כללית.